

שבת

מוסף לתורה, הגות, ספרות ואמנות

גיליון 1322 | פרשת וישלח | ט"ו בכסלו תשפ"ג | 9.12.2022 מקור ראשון

8 > קולמוע עם כיפה: מה עומד מאחורי
מהפכת הייצוג הדתי על המסך המקומי

14 > הרב האיטלקי אליהו בן-אמוזג שילב בהגותו
את ספרות הקבלה עם חקר המקרא

kor-ris

ספרים

מחזיר למרכז הדיון את מושג ההכרעה ואת מרכיב התמרון היבשתי. חיילי צה"ל בכפיסה לעזה במבצע צוק איתן צילום: מרים צחי

תנו לצה"ל לנצח

ארגון צבאי צריך לקרוא נכון את השינויים הטכנולוגיים והחברתיים כדי להיות ערוך לאתגרים. אסופת מאמרים מתייחסת לסבבי הלחימה בעזה, לרלוונטיות של כוחות היבשה ולסוגיות נוספות במוכנות של ישראל לשדה הקרב העכשווי והעתיד / איתן שמיר /

makor-rishon#makor-ris

בסתיו 1939, עם פלישת הצבא הגרמני לפולין, כתב גנרל ג'ון ק. הר, קצין חיל הפרשים הראשי בצבא ארה"ב, מכתב לפקודיו, ובו דרש מהם להצטייר האם הם תומכים בחיל פרשים על גב סוסים, או במעבר לכוחות ממוכנים ומשוריינים. הרבר יצר דילמה לפקודיו, שכן הר תיעב את עצם המחשבה כי יש להצטייר בטנקים ובנושאי גייסות, והצהרה כי הם תומכים בכך הייתה עליו לה לפגוע בקריירה שלהם. בהמשך אמנם אפשר הר ליחידות ממוכנות לקום, אך טירב שהרבר יבוא על חשבון רג'מנט פרשים אחד. כמוהו חשבו גם קציני החיל הראשיים בחי"ר ובארטילריה.

המלחמה של צה"ל סיפור ההשתנות של צה"ל ע"ן אורטל, משרד הביטחון, 2022, 333 עמ'

הרמטכ"ל דאז, ג'ורג' מרשל, שהבין את הצורך במיכון הצבא, ביטל את תפקידי קציני החיל הראשיים וחיסל את ההתנגדות. רמטכ"ל אחר היה עשוי להחליט כי יש להימנע ממחלוקת, ובמקרה כזה היה הצבא האמריקני מטיל לשדה הקרב כוחות שהיו חסרים את האמצעים לנצח בו. במקרה אחר, כאשר הוצגה הצבא הגרמני בסוף המאה ה-19 מכרז שהיו חסרים את האמצעים לנצח בו. במקרה אחר, נהגו הירידי, או חירוש מהפכני, אף חיל לא רצה בה: הרגלים טענו שהיא כבדה מדי להסתערות, הפרשים טענו שהיא מסורבלת מכדי להתקינה על סוס, ואנשי הארטילריה התנגדו בטענה שהם פועלים מטי ווחים גדולים בהרבה.

צבאות הם ארגונים שמשתנים לאט. הרבר נובע מהיותם ארגונים גדולים ובירוקרטיים, עתירי משאבים וכוח אדם, המופקדים על ביטחון המדינה מפני איום חיצוני. הגדרת משימתם מחייבת אותם לבצע שינויים בזהירות ובאחריות. להחלטות בנוגע לתהליכי בניין כוח עשויות להיות השלכות כבדות משקל. השלכותיה של החלטה להאיץ תהליכי בניין

גרי ההווה והעתיד. מלקחי ההיסטוריה למד אורטל שמחובתו של הצבא לקיים, עוד בטרם מלחמה, דיון תיאורטי נוקב שיבחן את תפיסתו, שאם לא כן הוא עלול לשלם מחיר יקר. במקרה של ישראל זהו גם מחיר שהיא אינה יכולה להרשות לעצמה, שכן אין לה אוקיינוס או מרחבים עצומים שחוצצים בינה לבין אויביה.

הספר הוא אסופת מאמרים שכתב אורטל (לברו ועם אחרים), שבהם הוא מתאר את הפערים במענה וביכולות של צה"ל לנוכח האתגרים שמולם הוא ניצב. במאמרים השונים מפורטים רעיונות ותפיסות להשתנות מקיפה של צה"ל, כך שיוכל לגבש מענה רלוונטי לאיומים העומדים בפניו. כך למשל, במאמר שנכתב במקור עם אלוף תמיר ידעי, מפקד זרוע היבשה, מבקר אורטל את מבצעי ההרתעה בעזה. הוא מגדיר אותם "דפוס אסטרטגי ודוקטרינה במבוי סתום" ו"פעולות גמול שהסתבכו". אף שהוא מודרש שהפעולות הללו סיפקו לישראל תקופות שקט יח

סיות, התפיסה שמאחוריהן גם "אפשרה לאויבינו לחוק את מעמדם ואת האיום הצבאי שלהם עלינו". על נקודה זו קשה להתווכח. במאמר אחר מצביע אורטל על הצורך לחשוף את האויב הנעלם, שכן חיובאללה וחמאס – צבאות הטרור, כהגדרת הרמטכ"ל אביב כוכבי – פועלים באופן מבוזר בכוחות קטנים, ומשגרים רקטות וטיי

כוח סביב פיתוחים מסוימים מבלי לקחת בחשבון את הזמן הנדרש להטמעת מערכת או שיטת לחימה בקרב הכוחות, או החלטה להצטייר באמצעייהלי חימה הלא נכון על חשבון אמצעי אחר – יכולות להיות דרמטיות.

הקליטאה מוכרת, אך לרוב נכונה: האתגר המרכזי של צבאות הוא להתכונן למלחמה הבאה, לא למלחמה הקודמת. הדוגמאות ההיסטוריות הנוכרות לעיל, ורבות אחרות, מלמדות שפעמים רבות ההבדל בין כישלון להצלחה במלחמה נעוץ ביכולתו של הארגון הצבאי לקרוא נכון את השינויים הטיכנולוגיים והחברתיים, ולרתום אותם לשינוי מקיף. לא אחת מובל השינוי על ידי קבוצת קצינים, מעין "טורקים צעירים", שחותרת לסדר חדש תחת זה הישן.

חשיפת האויב הנעלם

בשנים האחרונות מיישם צה"ל שינויים מהותיים במבנה ובהפעלת הכוח, תוך שילוב חזית הטכנולוגיה של המאה ה-21, שפתחה מרחב של אפשרויות חדשות. תא"ל ערן אורטל, מפקד מרכז דרו לחשיבה צבאית, הוא אחד הקצינים הבולטים שהובילו את השינוי האינטלקטואלי בצה"ל. בספרו "המלחמה שלפני" הוא מבקש לתאר את האופן שבו נדרש צה"ל להשתנות כדי להיות מוכן טוב יותר לאתי

אומרת שירה

/ בנל סרלואי /

חי על התפר

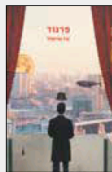
השאלה "מאין נחלתי את שירי" מעסיקה משרד רבים וקוראי שירה מאז ומעולם, ותשובות רבות ניתנו לה: מוזה, יד האלוהים, פצע הילדות, ייסורי האהבה. המשוור ערן אביטבול עונה על כך בכל שיר מספרו, אף שאינו עוסק בשאלה מפורשת. את שירו הוא נחל מהעמידה על שני צידי קו השבר. אביטבול חי על התפר: הוא חרדי ספרדי, בעל תשובה שלומד בישיבה ליטאית, תסריטאי שותף ליצירת הסדרה "שבאבניקים" ומשורר שכותב טור במוסף מוצש של עיתון זה. הוא חי במרחב תרבותי מסוע, אך כמו בקווי שבר גיאולוגיים – אלה המי קומות הפוריים והעשירים ביותר. לאביטבול עושר תרבותי עצום מתוקף היותו בן בית בעולמות מגוונים: הוא בן תורה וכן למרחב הישראלי המוכר, ואת שיריו הוא מעצב בשפה ספרותית מסועה של משורר שעולמו נקרע עליו יום יום.

כתוצאה מכך שיריו נכתבים בעוצמה גדולה, מתוך רגעים של מפגש והתבוננות, התנגשות וחיכוך. כוונתו היא מגיב כמעט תמיד למפגש עם רמויות או סיטואציות: הופעה והופכת לתפילה, שיבוך הלב של בחור ישיבה המסתייר את סטייתו מהדרך, דמותו של הרב עובדיה יוסף בתפילת ערב בית של מוצאי שבת, וקינה על אסון מירון. השיר האחרון בספר כתוב בעברית אנגלית, ומהווה תגובה מושעשעת וביקורתית לסערת לימודי הליב"ה.

השירים העמוקים והרבים ביותר, והמקומות שבהם מתגלה המשורר במלוא עידונו וכוחו, נולדים בשעה שהוא חווה קשר קרוב עם רמויות שבכוחן לה בין את הקונפליקט שבו הוא חי. מאשתו אהובתו ועד ד"ר רועי פורר שנפטר לפני כמה שנים, רופא וחודר בתשובה אף הוא, שגם בתוך עולמו החדש לא הפסיק לחפש אחר אמת וקשר קרוב עם ה'. אביטבול מקדיש לו מחזור שירים ארוך ויפה, ששיר מתוכו מצורף כאן. "פרגוד" הוא ספרו השני של אביטבול, אחרי "נוערנו לגדולות אחרות" שקדם לו בשלוש שנים. הספר שלפניו מעמיק ומבסס את קו השבר, ורבים משיריו בשלים ועמוקים יותר. כמו באותה פרוסת בבית המקדש, המציגת את מקום השכינה, הפרגוד בשם הספר הוא מקום נכסף, בלתי עביר, שסכנה לחצות אותו, אך המורעות לו מאפשרת האונה אינן טימית לקולות שמעבר.

אביטבול עומד מאחורי הפרגוד, אך לא רק הוא. כבודה של אמנות לאפשר לקורא בה לחוות לרגע פיסה מעולמו של היוצר, וכך, אל מול ההתפוצצות היצרית של העולם החרדי, שהמשורר הוא חלק מיוזמיה ושותפה, עומד הקורא הלא חרדי כמביט אל מעבר לפרגוד, מתפלל מול גילויים חדשים.

זָרְקוֹן שְׂבִיעִי (או הַשְׁבּוּן נֶפֶשׁ תְּקוּפָתִי): / יוֹם אָחָד הֶחֱלַפְתָּם אֶת הַכֶּהֱן / וְהֶפְצֵי עִמָּם בְּחִלְפוֹת שְׁחֹרוֹת / פְּסוּי מְחִיטֵי לְמִשְׁפַּר זְהוֹת. / הַכְּפוֹת שֶׁלְּכֶם צְרִיכוֹת לְהִיֹּת יָבוֹת וְגִדּוּלוֹת וְצָבְעוּנִיּוֹת / הַכְּפוֹת שֶׁלְּכֶם צְרִיכוֹת שֶׁתְּהִיֶּה בָּהֶן אֲמוּנָה וְיָד אֲרָגָת / לֹא תוֹצֵר שֶׁל בֵּית חֶרֶשֶׁת לְהִשְׁקוֹת / מִשְׁפָּר זְהוֹת הוּא לֹא זָרְקוֹן, הוּא עֶצֶב חֲשׂוֹן. / אֲנִי כֶּבֶד לֹא יוֹדֵעַ מֶה הוֹרֵג.

פרגוד

ערן אביטבול / טנג'ור, 87 עמ'

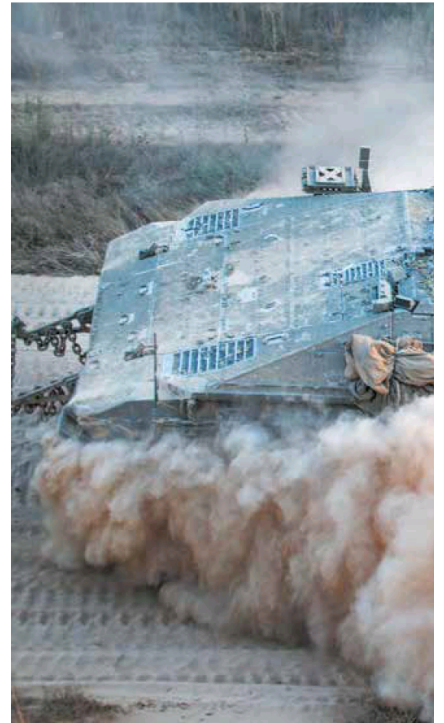
עומד הרעיון לרתום את חזית הטכנולוגיה, המתבססת על העברת המירה של מידע, ואת היכולת לחבר מערכות ויכולות שונות, כגון כלים בלתי מאוישים וכלים אוטונומיים ליצירת רשת אחת. כל זאת כדי לאפשר ליחידות התמרון יכולות שרירות, גילוי, אש מרויקת והשמדה, וכך להחזיר את התמי רון למרכז הבמה. על פי אורטל, הכוחות המתמרנים לא יכבשו שטח לשם כיבושו אלא יגיעו לשטח שבו נמצא האויב כדי לחשוף אותו ולהשמירו בייעילות מרבית – בעיקר כדי לפגוע ביכולות השיגור של רקטות וטילים, ובכך לנטרל את האיום על העורף הישראלי תוך פגיעה קשה באויב.

בין כוחות עליות ליחידות אפורות

אורטל נמנע מלהתייחס בספרו לאתגר שעימו מתמודד צה"ל, צבא שמצד אחד יש בו כוחות עיי לית קטנים שמצויימים במיטב המערכות ומאומנים היטב, ומצד שני יחידות רבות של צבא היבשה, בעיקר יחידות מילואים, שפתחות פער הולך וגדל של ציור, מוכנות וכשירות. מוטב היה להתייחס גם לצורך של צה"ל לחזק את כוחות הממוכנים והמשוריינים, כדי שיהיה ברשותו סדר כוחות גדול מספיק, גם אם בינוני בכושר.

הצורך הזה עולה בבירור גם במסגרת לקחי המ לחמה באוקראינה. הקמת מסגרות יבשתיות גדולות דורשת זמן ממושך, בעיקר מבחינת ההכשרה של הרגי הפיקוד והמטה המקצועיים שאורכת שנים. לצה"ל נדרש כוח יבשתי גדול, משוריי/ממוכ, כשר ודרוך – גם אם חלק ניכר מכו זה מצויד בכלי רק"ם ובכלי ארטילריה מרוך ישן, המשורר גים רק במרכיבים חיוניים מסוימים דוגמת מערכות מיגון מסוג "מעיל רוח" ומערכות נשק יעילות נגד אדם ומכנים. אפשר להתווכח על היקף הכוח הר רודש לצה"ל כדי לבצע מהלכים התקפיים משמעי תיים בשתי יודות ברומנית, אבל כל כוח שיוגדר כרביזיות יודיש להיות כשיר, ואפילו כשיר מאוד. המציאות היא שבינתיים נוצרים בצה"ל פערים גדולים בין יחידות עליות ליחידות שדה אפרות שעשויות לשאת על כתפיהם את מרבית הלחימה. הצטיידות במערכות טכנולוגיות מתקדמות אינה מספיקה אפוא. אורטל מודע לכך וכותב כי "טכנולוגיה לא תייתר לעולם את המרכיב האנו שי במלחמה – מפקדים מוכשרים, לוחמים אמיצים, יחידות מיומנות". אולם העיסוק בתחום חשוב זה לא עומד במרכז הספר, והמיקוד של אורטל מר פנה לחזית פיתוח הטכנולוגיה והטמעתה ביחידות שונות.

"לוחמי העתיד", כותב אורטל, "הם לקוח שותק וחסר ייצוג. אך הם מייצגים את החובה העליונה של תאורטיקן צבאי – החובה לבנות צבא מנצח שלוחד מיו נשלחים אל הקרב עם סיכויים מצוינים לעמוד במשימה ולשוב בשלום". בספרו הוא איגר למעלה מעשור של כתיבה ביקורתית אינטלקטואלית שנו צרה במהלך שירות פעיל, מתוך היכרות מעמיקה וקרובה עם המערכת הצבאית. לא כל המאמרים אחרים ברמתם או ברלוונטיות שלהם לנושא, אבל כסיכום כולל זהו ספר חובה לכל מי שמבקש להבין לעומק את הוויכוחים המתנהלים בצה"ל ואת כיווני התפתחותו הנוכחיים, שרבים מהם כבר יושמו במיי דה כזו או אחרת בתוכניתו הרבישנתית. ●

לים לעבר העורף הישראלי. "האויב", כותב אורטל, "מסרב להיכנס לכוננות הנשק שלנו המוכרות לו היטב ולהירכש כמטרה". לפיכך הוא מציע להתי מקר בהכרעת צבאות הטורו "באמצעות שלילת יכולת השיגור שלהם". לתפיסתו יש לעשות כן באמצעות תמרון יבשתי שיתמקד בפגיעה במעי רכים אלו, שהכוחות שישתתפו בו יהיו מצוידים במערכות מתקדמות שיאפשרו להם לחשוף ולפגוע בפעילי חובאללה וחמאס. פגיעה כזו תאפשר לש לול מהאויב את הרכיב העיקרי בתפיסת ההפעלה שלו ולנחל, בתום המלחמה, מערכה עוקבת, בדומה ל"מכסתה הרשא" באיו"ש או המערכה בין המלח מות (מב"ם) כסוריה, שתמנע את שיקומו.

אורטל עושה שירות חשוב בכך שהוא מחזיר למרכז הדיון את מושג ההכרעה ואת מרכיב התמרון היבשתי כהכרחי להשגתה. בבניין הכוח של צבאות ישנו שתי גישות בסיסיות: האחת קוראת לסגירת פערים ביחס לאויב ולמוכנות, והשנייה קוראת לחיזוק היתרון היחסי. במקרה הישראלי יהיה זה המשך ההשקעה בחיל האוויר ובאמ"ן. אך מה על הכוח היבשתי? כוחות היבשה של צה"ל מצויים בשנים האחרונות כמה שמוזן וזה לכינוי "מבוכת היבשה", בשל הרתיעה מהפעלתם בשדה הקרב. בספר מציג אורטל כיוונים שונים שמטרתם להשיב את הלוונטיות לכוחות היבשה. בבסיסם